

Nr 6.

Utlåtande i anledning av väckt motion om muntligt hörande av övervakare vid rättegång med övervakad m. m.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 325, ha herrar *Helén* och *Rimmerfors* hemställt,

»att arvodena för övervakare inom den statliga ungdomsvårdsskoleverksamheten höjes till 5, 10 resp. 15 kronor allt efter svårighetsgrad, att medel härför anvisas under femte huvudtiteln samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till 1954 års riksdag med sikte på en lagfästning av övervakarens rätt till muntligt hörande vid rättegång med övervakad».

Motionen har hänvisats till statsutskottet. Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet har motionen, i vad den avser lagfästning av övervakares rätt till muntligt hörande vid rättegång med övervakad, hänskjutits till sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

I gällande rätt finnas icke bestämmelser om att övervakare skall höras i brottmål mot den övervakade. Beträffande de föreskrifter, som eljest syfta till att tillgodose intresset av att en allsidig utredning om en tilltalads personliga förhållanden och om lämplig behandlingsmetod för hans tillrättaförande förebringas i brottmålet, må följande här nämnas.

Rätt att anlita biträde — *försvare* — tillkommer envar tilltalad. I sin egenskap av biträde åt den misstänkte under förundersökningen och vid målets behandling vid rätten har försvararen att främja den misstänktes intressen. Har den misstänkte ej utsett försvarare eller avvisas av honom utsedd försvarare och finnes på grund av sakens beskaffenhet eller eljest hans rätt icke kunna utan biträde tillvaratagas, skall *offentlig försvarare* förordnas för honom. Är den misstänkte anhållen eller häktad, skall även eljest, om han begär det, offentlig försvarare förordnas (21 kap. 3 § tredje stycket rättegångsbalken). Fråga om förordnande av offentlig försvarare skall upptagas av rätten, så snart framställning därom göres eller rätten eljest finner anledning därtill (21 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Ersättning åt offentlig försvarare utgår av allmänna medel (21 kap. 10 § rättegångsbalken).

Särskilda bestämmelser om *utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden och lämplig åtgärd för hans tillrättaförande* finnas i lagen 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål. Enligt denna är särskild förundersökning för vinnande av dylik utredning i vissa fall obligatorisk. Sålunda må ej dömas till straffarbete eller fängelse i sex månader eller däröver eller till ungdomsfängelse eller meddelas villkorlig dom, som ej avser förvandlingsstraff för böter, utan att särskild förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig. Då det gäller häktade är sådan förundersökning även i andra fall i viss omfattning obligatorisk. Härvid göres skillnad allt eftersom den häktade fyllt 21 år eller icke. Har den häktade icke fyllt 21 år skall särskild förundersökning äga rum, där ej anledning är att antaga, att utredning, som avses med förundersökning, kommer att därförutan vara tillgänglig för domstolen (2 §). Beträffande annan häktad är huvudregeln densamma, men undantag göres här för fall, då hinder mot villkorlig dom föreligger. Vid sidan av dessa bestämmelser om obligatorisk förundersökning finnes en fakultativ bestämmelse, enligt vilken förundersökning må, efter prövning i det särskilda fallet, äga rum, där det prövas erforderligt för vinnande av utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden samt angående de åtgärder, som må anses lämpligast för hans tillrättaförande (1 §). Förundersökningen utföres av en av rätten förordnad förundersökare.

Förundersökarens åligganden angivas i kungörelsen den 1 oktober 1943 med vissa bestämmelser angående tillämpningen av lagen om särskild förundersökning i brottmål. Enligt dessa åligger det förundersökaren bl. a. att verkställa en såvitt möjligt fullständig utredning om den tilltalades karaktär, levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt samt att avgiva utlåtande, huruvida den åtgärd, förundersökningen enligt meddelat förordnande företrädesvis skall avse, är lämplig för den tilltalades tillrättaförande eller om annan åtgärd är att föredraga (2 §). Förundersökaren bör för fullgörande av sin uppgift sätta sig i personlig förbindelse med den tilltalade, besöka hans hem samt inhämta upplysningar från hans familj och andra närstående. Han bör även skaffa upplysningar från personer, som på grund av sin ställning och verksamhet kunna förväntas lämna tillförlitliga uppgifter, ävensom från myndigheter, föreningar och anstalter, vilka kunna antagas vara i stånd att lämna uppgifter angående den tilltalade (3 §). Förundersökaren avger skriftligt utlåtande till domstolen och är därjämte skyldig att på kallelse inställa sig vid denna för att gå till handa med upplysningar (7 §).

Föres i brottmål talan mot någon, som ej fyllt tjuguet år, gälla särskilda föreskrifter enligt *lagen den 20 december 1946 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig*. Underårig må ej dömas till ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet. Har i mål mot underårig särskild förundersökning

ägt rum, hör och förundersökaren höras, såframt ej särskilda skäl äro däremot (2 §). Förekommer i sådant mål anledning att döma till frihetsstraff eller förvaring eller att meddela villkorligt anstånd med straffs ådömande och saknar den underårige försvarare, skall offentlig försvarare förordnas för honom, om det icke på grund av sakens beskaffenhet eller eljest finnes uppenbart, att försvarare ej erfordras (5 §).

De nu återgivna bestämmelserna avse fall, då någon tilltalas för brott. Uppkommer beträffande villkorligt dömd fråga om förverkande av anståndet eller om vissa andra åtgärder i anledning av att den dömde utan att därigenom ha gjort sig skyldig till brott åsidosatt något som till följd av den villkorliga domen ålegat honom, skall — enligt 19 § andra stycket lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom — yttrande inhämtas från övervakaren.

Utskottet.

I gällande rätt finnas olika föreskrifter, som syfta till att tillgodose behovet av utredning angående en för brott tilltalads personliga förhållanden och om lämplig åtgärd för hans tillrättaförande. Bland dessa intager bestämmelserna om förundersökning enligt lagen om särskild förundersökning i brottmål en central plats. Vid utförandet av förundersökningen har förundersökaren att skaffa upplysningar från personer, myndigheter och anstalter, som kunna förväntas lämna uppgifter om den tilltalade. Står den tilltalade under övervakning, hör därför övervakaren i regel till dem, från vilka förundersökaren skall inhämta upplysningar. Förundersökaren avger skriftlig berättelse över förundersökningen. Han kan dessutom höras muntligen. I mål mot underårig där särskild förundersökning ägt rum skall sådant hörande regelmässigt ske. Den tilltalade äger anlita biträde för tillvaratagande av sina intressen, och enligt därom givna föreskrifter kan offentlig försvarare förordnas för honom på det allmännas bekostnad. Särskild vikt fästes i gällande rätt vid att underårig, som är tilltalad för brott, biträdades av försvarare.

Med hänsyn till nu nämnda förhållanden är enligt utskottets mening föreskrift om rätt för övervakare att höras muntligt i rättegång mot övervakad ej erforderlig.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 325, i vad den avser lagfästning av övervakares rätt till muntligt hörande vid rättegång med övervakad, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 mars 1953.

På sammansatt stats- och andra lagutskotts vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från statsutskottet: herrar Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Bergh, Onsjö, Gustafsson i Skellefteå och fru Ericsson i Luleå;

från andra lagutskottet: herrar Norman, Sten, Wahlund, fru Johansson i Norrköping, herr Hagård och fröken Höjer.